

SAYI 428
100.000 TL

arkitekto

YAŞAMA SANATI

Çatalca ve
Aziz Nesin

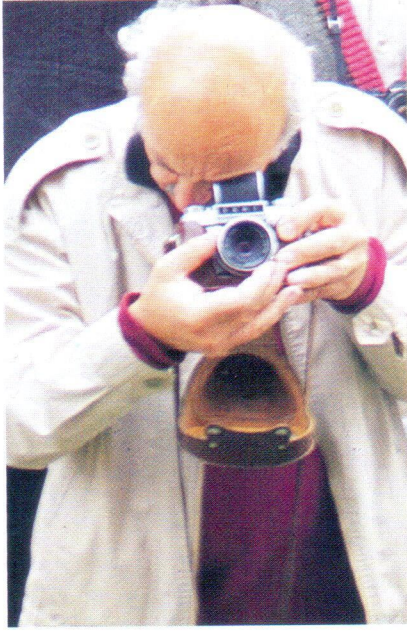
Değirmendere

MARAŞ

KASTAMONU

8/95

Anayasa, Kültürel Kimlik ve Örgütlenme...

Prof. Dr. Metin Sözen

Türkiye’de anayasa çalışmalarının yoğun tartışıldığı günlerde, dünyada da sancılı bölgeler çoğalmakta, yeni bir gündem oluşturmak artık kaçınılmaz olmaktadır. Ortamın, bu denli sıcak, soğukkanlı ve kalıcı düşüncelere olanak vermeyecek boyutlara ulaşması, bizler açısından geri dönülmez yanlışları yapma olasılığını çoğaltmaktadır.

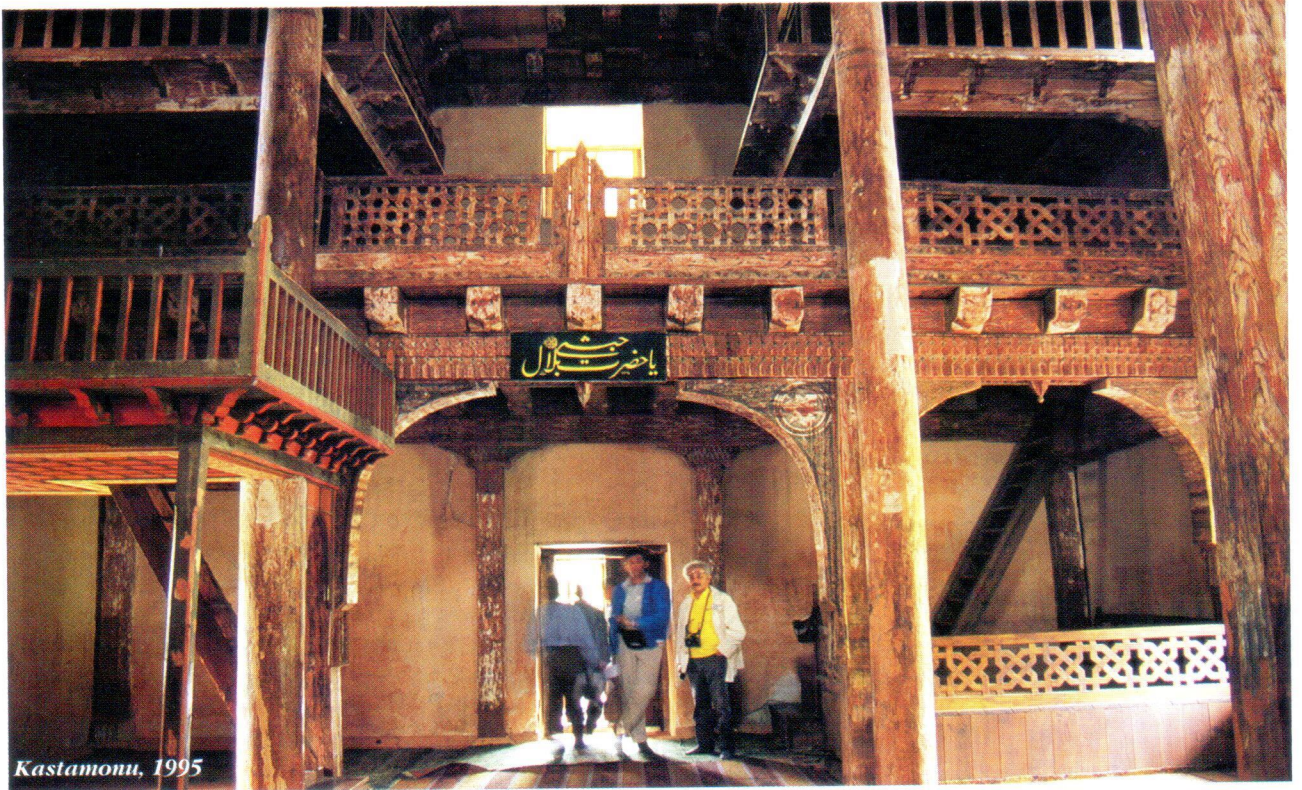
Böylesi bir ortamda Türkiye’nin içerden-dışardan sıkıştırılması, temel doğruları yitirmememizi gerektirecek bir soğukkanlılığı, öncelikle iyi saptamamızı sağlayacak bir eylem biçimini, bizler için gerekli kılmaktadır. Bugün tüm kesimler bu

ortamı sağlayacak durumda gözükmemektedir.

Toplumların böyle anları olabilir. Sık olması, onulmaz yaralar açabilir. Türkiye de tarihin değişik dönemlerinde, bu dar geçitlerden, çıkılmaz sanılan sıkıntılardan sıyrılmasını bilmiştir. Ancak tüm dalgalanmalarda iki temel nokta hep diri kalmış, hal-kımız doğruları bularak geleceğini sağlıklı kılabilmiştir.

Çevre- Kültürel Kimlik

Bu iki temel noktanın birincisi “çevre”, ikincisi ise kültürel mirasa dayalı “kültürel kimlik”tir. Bugün çekilen sancuların büyüklüğü, ikisi konusunda da güç durumda oluşumuzdan kaynaklanmaktadır. Tarihin her evresinde dünya uluslarını

buraya çeken özel çevre, çeşitliliğini, zenginliğini, gücünü yitirmektedir. Bu inanılmaz boyutlara, hızla dönüşü olmayan noktalara ulaşmaktadır.

Bir ulus, bu denli özel, bu denli çeşitlilik gösteren toprağını gözden çıkarıyorsa, kültürel kimliğini de tartışmaya açmış demektir. Birbirine bağlı bu iki olgu öylesine yaşamın, varlığımızın kendisidir ki yerine konacak bir başka öge yoktur.

Anayasa, ama nasıl?

Bu nedenle, değiştirilmesi konusunda bir türlü sağlıklı ortam yaratılmayan anayasa, özünde bir değişikliği getirme şansını taşımıyorsa, değişecek maddeler de ister istemez kısa sürede toplumumuzun, bugününü ve geleceğini saracak niteliklerden uzak olacaktır.

Burada anayasadan söz etmemizin nedeni, "çevre" ve "kültür" kavramlarıyla yakından ilgili olduğu içindir. Çünkü dünyadaki hızlı değişimler, dünyanın büyük yanlışlarla biten-tükenecek çevresel ve kültürel değerleri, hukuksal açıdan başlayarak bir dizi kavramı yeniden gözden geçirmemizi, var olan gündemin önüne koymuş bulunmaktadır. Anayasa değiştirme istekleri, kesinlikle bu topraklarda nasıl yaşamak istediğimize bir açıklık getirmelidir. Bunu hangi birikimle, hangi kültürel kimlikle sürdüreceğimiz, yaşama geçireceğimiz, doğal olarak bu kararın içinde yer almalıdır.

Bugünkü durum, bu toprakları gözden çıkardığımız izlenimini güçlendirmektedir. Her geçen gün sıralanan yanlışlarla, bu gidiş hızlanmaktadır. Havası, suyu, toprağı biten bir ülkede, sağlıklı hukuk düzeni kurulamaz, yeni değerler oluşturulamaz. Önlem, en büyük yasadan, anayasadan başlamalıdır.

Hızla tükenenler yalnız hava, su toprak değildir. tüm bu ortamın içinde yeşeren veya kuruyan insan ilişkileridir. Var olan kimliğin dönüşü olmayan bir biçimde yok ol-

Kastamonu, 1995

masıdır. Çevremizde Akdeniz, Marmara, Karadeniz bitiyorsa, topraklar adım adım eriyorsa, yeşil her gün yakılıyorsa, hava ciğerimize kirlilik aşıyorsa, bu durum bizimle başlayıp bizimle bitmeyen bir genişliğe ulaşmış demektir.

Bizim anayasamız en azından bu değişme evresinde diğer ülkeleri aşan yeniliklerle donatılmalı, dış dünyaya öncü kavramalarla, çevresel ve kültürel değerlerle yüklü Anadolu'nun ileriye dönük mesajlarını iletmelidir. Bu hem bizim açımızdan, hem de dünya açısından gecikmiş bir davranış olacaktır.

Bu içten isteklerimiz, bugünün çok ötesinde doğrularla, bu koşullarda acaba yaşama geçme şansını taşımakta mıdır? Böyle bir anayasa umudu ufukta gözükmekte midir?

Kastamonu, 1995

Kastamonu, 1995

Metin Sözen, Gürol Sözen, Tan Oral (Kastamonu), 1995

Nail Güreli ve Kastamonulular (Kastamonu), 1995

Umut etmek bir noktaya kadar yararlı olabilir. Ama gerçekte ilişkisi doğru kurulmadıkça umutsuzluk kapımıza dayanır. Dünyanın ortak sıkıntılardan doğan doğru arayışı ve bakışı, bizlerin çıkmazda olduğumuzu gören insanlarımızın sayısının büyümesi, bir umut işareti olarak nitelenebilir. Ancak bu yoğun istekler, değiştirmeye yetmeyebilir.

Kültürel mirasa dayalı örgütlenme

Bu düşüncelerin ardından ağır fakat tutarlı örgütlenme çabalarımızın bir anlam taşımaya başladığı günlere geldik. Kırk yılı dolduran kültürel mirasın korunması çabalarının geçirdiği evreleri, aymazlık ve ihanetlerin boyutlarını düşündükçe, bilinçlenmenin çok daha hızlı olması, örgütlenmenin de ülkenin gündemine ağırlık koyacak yoğunluğa ulaşması gerekirdi. Ara dönemler, kendi çıkarlarının delinmemesi adına yurtsever görümlü çağdı, tutucu sivil yönetimler, kültürel kimliği, çevresel ve kültürel çeşitliliği, süpürücü bir hızla alıp götürdü. Yoksa bugün bu ülke bu kadar değerini kendi elleriyle çöşku içinde bitirir miydi?

Bu çöşkulu yanlışlığın büyük hızı, son yıllarda bizlerin çabalarını haklı çıkarmaya başladı. Somut sonuçlara ulaştırdığımız uygulamalarımız, oyunu bozar oldu. Bu süreç büyüdükçe örgütlenme de yeni biçimlere büründü. Aramızda yeni dayanışma ortamları doğdu. Kuşkusuz bu tür dayanışmaya dayalı gelişmeler, henüz sağlıklı bir anayasa üretmede küçük kaygılarını ön plana alanları yeterince uyaracak boyutta değil.

İşte bu ortamda gene de umut var. Koşulların elverdiği oranda, yeni yöntemlerle çevresel ve kültürel değerleri yaşamlarının kendi kılanlar, artık gündemi oluşturmaya başladılar. Bu iş sayısal boyutları çoktan aştığı için, kamuoyu yaratıcıları da, günlük yanlışların boyunduru-

ğundan bu çabaların zorlamasıyla sıyrılma noktasına ulaştılar.

Doğru ilk adımlar

Yirmi yılın birikimiyle, 1975'de "Geçmişimiz için bir gelecek" başlığı altında her kesimden, her yaş diliminden, her ulustan insanın içinde olmasına olanak veren girişimlerimizin, uzun, sabırlı yolunda çok şey öğrendik. Bu arada çok kişinin soluğunun kısa sürede tükendiğini de gördük. Bu konuların dışında kalmak istemeden, kendi varlığını öne çıkarma duygularına baskı yapmadan, bizleri, büyük bir kesimi oyalararak, olayı dolaylı da olsa geçiktirenler, gene de ortadalar, havlu atmış değiller. Koruma kavgasının önderleri kimliği, bir süre daha onlarla birlikte süreceğe benziyor.

Bu konulara değinmemin nedeni, çevresel ve kültürel değerlerin korunmasında sivil toplum örgütlerinin güç odakları olmaya başlaması evresinde, ikinci bir aldanmaya, geçikmeye, ikinci bir yanlışlığa artık kimsenin tanık olmaması içindir. Çünkü genç kuşakların bizler gibi aşırı hoşgörüyü, çok yanılmaya zamanları, olanakları yok. Büyük kültürel birikimin önemli bölümü yitirilmiş, bir küçük bölümü ise bu çabalarla yaşamlarını sürdürebilecekler. Koşullar, çünkü koşulları çoktan aşmış, güçlükler büyümüş olduğundan, genç kuşakların işi zaten bizden zor.

Umut kapıları aralamak için, 1975 yılı sonrasındaki gelişmelerin olumlu izlerine kısaca değinmeyi görev biliyorum. Onu üreten insanları saygıyla anmak istiyorum. Geçtiği bilmeyenler azımsayabilirler, Safranbolu'da, Bursa'da, Cumalıkızık'ta, Mudanya'da, Zeytinbağı/Tirilye'de, Kütahya'da, Muğla'da, Bartın'da, Kastamonu'da, Kemalîye'de, Diyarbakır'da, Urfa'da, Mardin'de, Kocaeli'de, Bolu'da, Mudurnu'da, Göynük'te, İstanbul'un Beşiktaş, Şile, Çatalca'sında kimilerin yaşamlarını dolduran, yaşamlarını alıp gö-

Betül Sözen, Prof. Erol Eti, Çatalca Belediye Başkanı Fırat Aykut ve eşi (Kastamonu), 1995

Hüseyin Başusta, Necmi Tanyolaç ve eşi (Kastamonu), 1995

Daday (Kastamonu), 1995

Sami Karaören, Orban Erinç (Kastamonu), 1995

Çekül'cüler (Kastamonu), 1995

Diğer misafirler

türen çabaları. Zaman onların özverilerinin bedelinin, yapılan işe değer olduğunu gösterecektir.

Bu derginin eski sayılarına veya yalnız bu sayısına bakıldığında Kastamonu, Maraş, Çatalca'daki girişimler, çabalar, öne çıkmayan, adını duyurmak istemeyen nice insanın varlığını saklamaktadır. Kolay genellemeler, soyunmadan öğüt vermelerle, bu yanlışlar ortamında doğrular düze çıkmıyor.

Kırk yıla dayalı Çekül/Çevre ve Kültür Değerlerin Koruma ve Tanıtma Vakfı'nın değişik yerleşme yerlerinde yaptığı çalışmalarda, yazarı, çizeri, bilim adamı, sanatçısı, yöneticisi, sivil toplum örgütlerinin üyeleri, yerel yönetimlerin sorumluları hep birlikte sürekli bir noktayı önemle vurgulamaya çalışıyorlardı:

"Bu değerler hepimizin çabalarıyla yaşamlarını sürdürecektir, hepimizin özveri ve birikimleriyle yarına kalma olanağı bulacak, bunların varlığıyla ülkemizde demokratikleşme, katılım, ilkel yaşam boyut kazanacak, kültürel süreklilik anlam kazanacak, dünyayı sınırlı bir dönem kullanan bizler onur kırıcı eylemlerin yaratıcısı olmaktan çıkacağız." . YAP/Yaşatma projeleri...

Bu bir yeni gündem gerektirmektedir: Artık "çevre" ve "kültür" ağırlıklı/öncelikli bir ülke ve bölge planının uygulamasının gerekliliği. Bunun için tırnaklarımızla yarım yüzyıla yakın tutunmaya çalıştığımız yerleşme yerlerinde, örgütlenmelere hız veriyoruz. Sürekli değindiğim gibi Muğla'da MEYAP/Muğla evlerini yaşatma projesi, İzmit'te İZEYAP/İzmit Evlerini Yaşatma Projesi'ni, Kastamonu'da KASEYAP/Kastamonu Evlerini Yaşatma Projesi'ni ve Urfa, Amasya, Eskişehir, İnebolu ve diğerlerinde benzerlerini yaşama geçiriyoruz. Somut sonuçlara yöneliyoruz. Safranbolu, Bursa, Kütahya, Muğla'da ve diğerlerinde yirmi yıl önce başladığımız kent bütünü kurtarma çabaları, bu yerleşme yerlerinde bir sokağın ivedilikle yaşa-

ma sağlıklı geçirilmesiyle sürüyor...

Burada kentlerin yöneticileri, kentlerine gönül verenler, tüm ülkede bu savaşı sürekli kılmak isteyenler, Ankara'dan destek vermek için çırpınan bürokratlar, diri kalmış öğretim üyeleri, geleceği güçlü kurmak isteyen gençler, öne çıkma duygularından uzak, bugünününden farklı olduğunu görmeye başlayarak, dirençlerini arttırarak, çabalarını sürdürüyorlar...

Bu köklü girişimler birbirini kırıp dökerek örgütlenmek isteyen kuruluşlara olumlu bir örnek olarak gösterilebilir... Siyasal yaşamımızı iyileştirmek üzere kurulmuş siyasal partilere gündemin, katılımın artık hangi doğrular ve özverilerle oluşacağına işaret olabilir... Anayasanın temel maddelerinin bu toprakların altında ve üstündeki tüm değerlerin kuşaklar boyu nasıl kullanılacağına açıklama getirmekte geçikenlere biraz cesaret, güç, destek verebilir...

Sonun Başı...

Sakin bu oluşumu olduğundan çok büyüttüğümüz sanılmasın. ilkokul çocuklarından başlayarak yeni yetişen değişik yaş dilimindeki herkese sorulduğunda, belirli sözcüklerle bu toprakları, onun tüm değerlerini kötü kullananlara nasıl kızgınlıkla karışık açıklama getirdiklerini görürüz.

Bu çok yönlü değişmeye antenlerini açık tutmayanlar, geleceği kuramaz, bugünü sancılardan arındıramaz. Anadolu'nun yüzlerce yıl içinde gelişmiş kültürel kimliğini güçlendirip yaşatamamanın tarihsel sorumluluğunu taşırlar. Sonunda bu gidiş anayasal suça dönüşür.

Bu nedenle, kimlik arayışlarına ışık tutan yeni kavramlarla donatılmış somut örnekler vererek örgütlenme biçimi, kısa sürede gerçek yurtseverlikle, gerçek bir dünya yaratmayla eşanlı olacaktır. Kültürel kimlikten geçen bu yeni örgütlenmenin sonuç alma süresi de görüldüğünden kısadır. ■

Bursahlar

Kastamonulular

Grubun en yeni iki üyesi: Ayşen Atasır, Sevinç Yeşiltaş (TRT, İstanbul televizyonu)